

Evoluția resurselor economice

Oleg FRUNZE,
doctor inginer, conferențiar universitar interimar,
Academia de Administrare Publică
de pe lângă Președintele Republicii Moldova

SUMMARY

Until now, public services have often developed extensively. However, public services can be transformed, within certain limits and conditions, in a profitable business. When the society needs capital, public sector can be organized so that the capital consuming organizations, can transform into a generator of capital or makers of profits. To avoid obstacles the institutions can observe social, technological and demographic changes as opportunities in a period of rapid change. Need for social innovation becomes important, and the introduction of innovative leadership in public service institutions may be the most important task in the course of time.

Perceperea generală a resurselor se reduce la înțelegerea acestora drept mijloace bănești, valori, rezerve, oportunități, surse de venit. În general, se deosebesc resursele economice necesare în procesul de producție.

Pe lângă noțiunea de „resurse de producție”, în economie se folosește frecvent noțiunea de „factori de producție”.

Aceste două lucruri au în comun faptul că și resursele, și factorii reprezintă aceleași forțe sociale și naturale folosite în procesul de producție. Deosebirea este că resursele au potențial de implicare, iar factorii sunt deja atrași în procesul de producție. De aceea noțiunea de resurse este mai largă decât cea de factori de producție.

Teoria economică distinge două grupuri mari de resurse economice: resurse umane și resurse materiale. Resursele umane reprezintă capacitățile de muncă și antreprenoriale, cele materiale – capitalul și teritoriul. Combinări diferite ale acestor resurse permit obținerea diversității de produse și servicii.

Noțiunea de teren presupune resursele naturale: terenuri arabile, păduri, resurse minerale, resurse acvatice și climaterice etc. Unele state posedă întinderi teritoriale vaste – Rusia (17 075 mii km²), Canada (9 984 mii

km²), S.U.A. (9 629 mii km²), China (9 560 mii km²), altele au teritorii foarte mici – Andorra (467 km²), Principatul Liechtenstein (160 km²), Republica San Marino (61 km²), Principatul Monaco (2 km²).

Terenul poate fi folosit atât în agricultură (producție agricolă), cât și în alte scopuri (construcții de locuințe, edificii, drumuri).

Terenurile cu suprafață arabilă pe scara globală ocupă 51 mln. km², adică în medie la o persoană revine 0,3 ha. Dimensiunile suprafețelor arabile pe cap de locuitor în diferite țări sunt foarte diferențiate, de exemplu, în S.U.A. pe cap de locuitor revine 0,67 ha, iar în Japonia – doar 0,03 ha.

Un interes tot mai mare prezintă și resursele minerale. De exemplu, Arabia Saudită posedă peste 25% din rezervele de petrol, descoperite până la moment, în Rusia se găsește cea mai mare parte a rezervei de gaze naturale – aproximativ 40%, iar S.U.A. dețin cea mai mare rezervă de cărbune – aproximativ 26%.

Noțiunea de capital este una de bază în teoria economiei de piață. Fiind un factor de producție, acesta reprezintă și mijloc de producție creat de om, inclusiv infrastructura (mecanisme, utilaj, clădiri, edificii, transport, comunicații etc.)

Capitalul este resursă de utilizare îndelungată, creat în scopul de a produce o cantitate mare de produse și servicii. Capitalul integrat în mijloacele de producție reprezintă capitalul real. Capitalul monetar reprezintă resurse investiționale și este folosit la procurarea mecanismelor, utilajului și altor mijloace de producție. Capitalul este, de fapt, rezultatul muncii și aceasta îi oferă caracter limitat.

Noțiunea de muncă cuprinde capacitățile intelectuale și fizice ale oamenilor utilizate în producerea produselor și serviciilor. Resursele forței de muncă reprezintă populația aptă de muncă cu abilități intelectuale și fizice folosite în procesul de producție. Aceste resurse sunt determinate de populația în vârstă aptă de muncă.

În Republica Moldova vârsta populației apte de muncă este cuprinsă între 16-56 de ani pentru femei și 16-61 de ani pentru bărbați. Aceasta diferă de la stat la stat, în unele state limita inferioară fiind de 14-18 ani, iar limita superioară – de circa 65 de ani pentru bărbați și 62 de ani pentru femei.

Este evident faptul că resursele forței de muncă atât, în particular, într-o țară, cât și, în general, considerând economia globală, sunt limitate. Astăzi în industriile dezvoltate și cele în curs de dezvoltare este caracteristică îmbătrânirea populației, când numărul populației apte de muncă cu puțin depășește numărul pensionarilor.

Către anul 1950, unei persoane de vârstă pensionară reveneau 12 persoane cu vârstă aptă de muncă. Astăzi, acest indicator la scară globală este de 9 și se prognozează reducerea până la 4. Dacă componenta cantitativă crește odată cu sporirea populației, atunci componenta calitativă crește odată cu dezvoltarea educației.

În acest sens, sunt influențați un șir de factori noi de producție: progresul tehnico-științific, sistemul informațional, capitalul uman și abilitatea întreprinzătorului.

Ameliorarea calitativă a factorilor de producție se înfăptuiește prin intermediul progresului tehnic. Progresul tehnico-științific, ca *neofactor* de producție, contribuie la: modernizarea și diversificarea produselor, perfecționarea echipamentelor și tehnolo-

giilor de producție; aplicarea noilor surse de materii prime și energetice; îmbunătățirile în domeniul comercializării bunurilor, al transportului și comunicațiilor; perfecționarea metodelor de organizare a producției și a activității manageriale etc. Revoluția științifică și tehnică actuală permite înlocuirea aproape totală a efortului fizic și, în măsură sporită, a celui intelectual.

Sistemul informațional, ca și nou factor de producție, asigură: reglarea, fără participarea nemijlocită a omului, a unor procese de producție; conducerea de la distanță a unor mașini și utilaje, programarea, lansarea și urmărirea proceselor de producție; înlocuirea factorului muncă prin sistemul de mașini (robotizarea).

Informațiile se deosebesc de resursele economice clasice printr-o serie de particularități ce privesc: producerea informațiilor, gestionarea, tranzacționarea pe piață și consumul specific al acestor resurse:

- producerea informațiilor are caracter neîntrerupt și, practic, nelimitat;
- stocul de informații se extinde și se îmbogățește continuu;
- informația nou produsă are caracter de unicat (nu este reprodusă prin simpla repetare a procesului de producție, fiind un rezultat al actului creativ, intelectual);
- informația ca resursă este supusă unor reguli specifice de gestionare, acces și protecție (protecția dreptului de proprietate asupra acestui bun se realizează prin licențe, brevete, patente, mărci înregistrate etc.);
- informația nou creată și oferită pe piață cunoaște un proces specific de tranzacționare (cumpărătorul nu-l deposedează, de regulă, pe vânzător de utilitatea informației respective sau de posibilitatea de a o oferi pe piață și altor beneficiari);
- informația cunoaște un proces specific de consum (consumul informației nu are un caracter distructiv și nici de uzură fizică, ea rămâne în continuare o resursă disponibilă, utilizabilă, cunoscând doar o uzură morală);
- stocul de informații disponibile și reutilizabile pot fi integrate în ființa umană sub formă de cunoștințe și experiență (capital uman), iar altele sunt depozitate pe suporturi materiale, precum hârtia, filmul, discul,

benzile magnetice, circuitele integrate etc.

Capitalul uman, ca *neofactor* de producție, include stocul de experiență și cunoștințe acumulate în ființa umană, care constituie un izvor al venitului potențial viitor pe baza serviciilor productive furnizate. În calitate de capital uman servește măiestria profesională obținută prin educație. La baza capitalului uman se află investițiile făcute anterior în sistemul de instruire. Economisții susțin că învățământul este cea mai importantă ramură a economiei, cea mai mare „industrie” a epocii noastre, atât prin dimensiunile și importanța producției sale, cât și prin transmiterea din generație în generație a experienței acumulate, îndeplinind funcția de întreținere și dezvoltare a stocului de cunoștințe.

Abilitatea întreprinzătorului, ca *neofactor* de producție, este apreciată ca un tip special de resursă umană, care se referă la capacitatea de a combina în modul cel mai eficient natura, munca și capitalul, la creativitatea și inițiativa de a produce bunuri și de a găsi noi căi de comercializare a acestora, la asumarea riscului în activități economice. Economistul american C. McConnell atribuie acestui factor următoarele funcții:

- are inițiativă în combinarea resurselor – pământ, muncă și capital – în producerea bunurilor și serviciilor;
- este cel care dirijează politica în firmă;
- este un novator, cel care încearcă introducerea de noi produse, tehnologii și instrumente sau de noi forme de organizare a întreprinderii;
- este purtătorul riscului – răsplata pentru timpul, efortul și abilitatea sa poate fi profitul, dar și pierderea și chiar falimentul.

Mediul extern în care există Republica Moldova este la fel de important ca și multitudinea resurselor ce le deține. Diverse clasamente ce puntează reușitele diferitelor state oferă ocazia de a înțelege factorii determinanți în diverse ramuri și domenii sau în ansamblu situația în stat.

Clasamentul Global al Competitivității pentru 2012-2013, elaborat de World Economic Forum, spune că nivelul de dezvoltare a economiei în Moldova este asemănător celui

din statele lumii a treia. În acest clasament Republica Moldova s-a clasat pe locul 87 din cele 144 de țări analizate în studiu.

Cel mai mic punctaj a fost acordat Moldovei la capitolul inovații, locul 135, comparativ cu 128; urmate de învățământul superior și training – 88, față de 83; instituții – 110, față de 106; eficiența pieței bunurilor – 100, comparativ cu 92, și complexitatea afacerilor – 120, comparativ cu 117.

De remarcat că, față de raportul precedent, în context regional, Republica Moldova, comparativ cu țările est-europene, ocupă o poziție mai bună față de Serbia, Albania și Bosnia-Herțegovina, state care sunt în continuare puternic afectate de consecințele crizei globale.

Cu toate că în clasament Republica Moldova a înregistrat punctaje mai bune la pregătirea tehnologică – poziția 65, față de 78 în 2011, și educație primară – 86, poziție care a rămas neschimbată comparativ cu anul precedent.

Indicele global al competitivității unui stat este calculat în baza a 110 indicatori, grupați în 12 piloni ai competitivității, patru dintre care constituie factori de bază, șase – factori de creștere a eficienței și doi factori inovaționali. Printre cei mai importanți sunt dezvoltarea instituțională, trainingul, infrastructura, stabilitatea macroeconomică, educația, piața financiară, mărirea pieței și complexitatea afacerilor.

Deci serviciile publice s-au dezvoltat deseori extensiv. Cu toate acestea serviciile publice pot fi transformate, în anumite limite și condiții, în întreprinderi aducătoare de profit. Când societatea are nevoie de capital, organizațiile publice se pot organiza astfel, încât din consumatoare de capital să se transforme în generatoare de capital sau să aducă profituri. Pentru a nu deveni obstacole, instituțiile respective pot privi schimbările sociale, tehnologice și demografice ca pe niște ocazii într-o perioadă de transformări rapide. Necesitatea inovației sociale devine iminentă, iar introducerea conducerii inovative în instituțiile de servicii publice poate fi sarcina cea mai importantă a trecerii dintre vremuri.

BIBLIOGRAFIE

1. Drucker P. F., *Inovația și sistemul antreprenorial; practică și principii*. București: Editura Enciclopedică, 1993.
2. Tripon Av., *Managementul inovării. Sinteze și aplicații*. București: Editura Universității „Petru Maior”, 2002.
3. Nicolescu O., *Economia, firma și managementul bazat pe cunoștințe*. București, 2005.
4. Baloiu L., *Managementul inovațional*. București: Editura A.S.E., 2009.
5. Per Koch, *Innovation in the Public Sector*. Oslo: NIFU STEP, 2006.

Prezentat: 20 noiembrie 2012.

E-mail: frunze_oleg@yahoo.com